

Kristin Lavransdatter

SIGRID UNSET

(részlet)

Erlend halála

A fordítás alapjául szolgáló kiadás: Sigrid Undset: *Kristin Lavransdatter*. III. kötet: *Korsen (A kereszt)*. Oslo, Gyldendal, 1922, 200–208.

Az asszony megjelent az újszoba tornácán. Lassan elindult lefelé a lépcsőn. Öntudatlan mozdulattal homlokára igazította tarkóra csúszott kendőjét, végigsimított templomjáró ünneplőjén, amelyet tegnap óta viselt. Arca azonban rezzentlen maradt, akár a kőszikla.

Erlend elébe lovagolt, lassan, lépésről lépésre — kissé előredőlt, aggodalmasan és zavartan fürkészte az asszony szürke, halott arcát.

— Kristin — könyörgött —, édes Kristin, hazajöttem hozzád.

Az asszony mintha nem látott, nem hallott volna. Lavrans, aki eddig apja ölében ült, most lassacskán feléledt és lecsúszott a lóról. Amint földet ért, összecsuklott és eldőlt, mint egy zsák.

Remegés futott át az anya arcán. Lehajolt, karjába emelte a nagydarab fiút, fejét a nyakához ölelte, mintha kisgyerek volna, hosszú lábai lelőgtak Kristin öléből.

— Kristin, szerelmes barátom — könyörgött Erlend kétségbeesetten —, Kristin, tudom, talán túl későn érkeztem...

A feleség arca újra megrezzent:

— Késő volna? — szólt halkán és keményen. Lenézett a fiára, aki élettelenül feküdt ölében. — Legkisebb gyermekünk a sírban, és most meg Lavrans. Gaute rab lett, és a többi fiunk... van még kettő, akiket tönkretehetünk, Erlend!

Hátat fordított és elindult az udvaron a gyermekkel. Erlend utána léptetett, az oldalán maradt:

— Kristin... Jézusom, mit tegyek érted... Kristin, tán nem akarod, hogy veled maradjak?

— Értem ugyan semmit ne tégy — mondta az asszony keményen, akárcsak az imént. — Rajtam nem segítesz, akár maradsz, akár a Laagenben fekszel.

Erlend fiai kitódultak a tornácra; Gaute leszaladt, anyja elé ugrott, meg akarta állítani.

— Anyám! — kérlelte. Kristin ránézett, a fiú leengedte kezét és tehetetlenül félreállt.

A tornáclépcső lábánál parasztok álldogáltak.

— Menjenek onnan, emberek — mondta az asszony és továbbindult terhével.

Soten a fejét rázta és nyugtalanul táncolt, Erlend kissé oldalra léptetett, és Kolbein Jonsson elkapta a kantárt. Kristin nem látta pontosan a jelenetet, most félig megfordult és hátraszólt a válla felett:

— Engedd el a lovat, Kolbein, el akar menni, hát hadd menjen.

— Nem érted, Kristin, hogy ideje helyrehozni a dolgokat? Vagy legalább te tudnád — fordult Kolbein Erlendhez.

Erlend azonban félretolta kezét és előreugratott, úgy, hogy feldőntötte az öregembert. Néhány ember odaugrott. Erlend felrikoltott:

— Takarodjatok! Semmi dolgotok a kettőnk ügyével, nem vagyok én paraszt; nem fogtok a földhöz láncolni, mint ökröt a vályúhoz! Ha nem keltek a birtoknak, hát nekem sem kell a birtok!

Kristin a férje felé fordult és torkaszakadtából kiáltotta:

— Menj csak! Eredj a pokolba, ha már engem pokolra vittél, és mindent pokollá tettél, amihez valaha is közöd volt!

Ami ekkor történt, olyan hirtelen esett, hogy senki nem látta pontosan, és senki nem akadályozhatta meg. Tore Borghildsson és egy paraszt karon ragadták az asszonyt:

— Kristin, ne beszélj így a hites uraddal.

Erlend közéjük ugratott:

— Hogy merészelték kezem emelni a feleségemre?! — felemelte bárdját és Tore Borghildsson felé sújtott. Az ütés lapockán érte Torét, és a férfi összecsukszott. Erlend ismét felemelte a bárdot, de ahogy felegyenesedett a kengyelben, ágyékába fúródott egy feléje hajított dárda. Tore Borghildsson fia dobta.

Soten felágaskodott, mellső lábaival a levegőben kapált. Erlend vékonyába szorította térdeit, kissé előrehajolt, baljára csavarta a kantárszárat és ismét ütésre emelte a bárdot. Azonnal kicsúszott alóla a kengyel, bal combjából dőlt a vér. Nyilak és dárdák süvítettek az udvaron keresztül, Ulf és Erlend fiai feltartott bárdokkal, csupasz karddal rontottak a tömegbe. Váratlanul egy ember szügyön szúrta Erlend kancáját. Soten térdre zuhant, oly vadul és fájdalmasan nyerített, hogy az istálló lovai visszanyihogtak.

Erlend felállt, szétterpesztett lábbal állt az állat felett. Belefogóztott Björgulf vállába és odébb lépett. Gaute is odajött, átkarolta apját a másik oldalról.

— Öljétek meg — mutatott a lóra, amely már az oldalára fordult, nyakát fájdalmasan nyújtogatta, torkából ömlött a vér, hatalmas patáival még rúgott egyet-egyed. Ulf Haldorsson teljesítette a kérést.

A parasztok félreálltak. Két ember az ispánházba vitte Tore Borghildssont, a püspök egyik embere elvezette sebesült társát.

Kristin letette Lavranst, aki időközben feleszmélt. Egymás mellett álltak, szorosan összeölelkezve. Nem értette, mi történt, minden olyan gyorsan zajlott le.

Erlend fiai a lakóházba akarták kísérni apjukat, de ő így szólt:

— Nem megyek oda, nem akarok ott meghalni, ahol Lavrans.

Kristin odaszaladt és átkulcsolta a férfi nyakát. Dermetsége széttöredezett, mint amikor jégtükörre kő zuhan, arca eltorzult a könnyektől:

— Erlend, Erlend!

Erlend lehajtotta fejét, arca az asszony arcához simult, így álltak egy pillanatra.

— Segítsetek fel az óházba, fiúk — mondta. — Ott akarok lepihenni.

Az anya és a fiúk sietve ágyat vetettek és levetkőztették Erlendet. Kristin bekötözte a férfi sebeit. A vér szakadozottan ömlött az ágyék dárdatebéljéből, a nyílászár azonban mellkasa bal alsó felén alig vérzett.

Erlend megsimogatta az asszony fejét:

— Engem már nem tudsz feléleszteni, Kristin kedvesem.

Kristin kétségbeesetten nézett föl, testén remegés futott át. Visszaemlékezett: ezt mondta Simon is. Baljóslatú jelnek tűnt, hogy Erlend ugyanúgy beszél.

A férfi az ágyban feküdt, fejpárnákkal és dunyhákkal támasztották alá, bal lábát fölpolcolták, hogy ágyéki vérzése elálljon. Kristin mellette ült, Erlend megfogta kezét:

— Emlékszel, édesem, az első éjszakára, amikor ebben az ágyban háltunk? Nem tudtam, hogy magányos bánat terhel, akkor is én sebeztelek meg. Már az sem az első bánat volt, amit miattam viseltél, Kristin.

Kristin két keze közé vette a férfi kezét. Erlend bőre repedezett volt; keskeny, töredezett körmei alatt, hosszú ujjainak hajlata fekete szenny ivódott. Kristin melléhez, majd ajkához szorította a kezét, könnyei ráfolytak.

— Milyen forró a szád — súgta Erlend. — Vártalak és vártalak... Úgy sóvárogtam utánad... Egyszer úgy gondoltam, engedek, lejövök hozzád, de akkor hallottam... Úgy hittem, amikor mondták, hogy meghalt, hogy most már késő hozzád jönnöm... Kristin zokogott:

— Én továbbra is vártalak, Erlend. Azt gondoltam, egyszer csak lejössz a fiú sírjához.

— Akkor nem fogadtál volna szívesen — mondta Erlend. — És Isten a tanúm, nem is lett volna miért. Milyen édes és lágy voltál, Kristin kedvesem — sóhajtott fel és lehunyta szemét.

Kristin csöndesen, fájdalmasan sírt.

— Most már nincs tovább — mondta a férfi —, bocsássunk hát meg egymásnak keresztény házastársak módjára, ha ugyan meg tudsz bocsátani...

— Erlend, Erlend — Kristin a férfire hajolt és megcsókolta sapadt arcát. — Nem szabad ennyit beszélned, Erlend kedvesem.

— Sürget az idő, és még van mondanivalóm — felelte a férfi.

— Hol van Naakve? — kérdezte nyugtalanul.

Megtudta, hogy előző este, amikor Naakve meghallotta, hogy öccse elindult Sundbure, rögtön lóra pattant, utánaeredt, olyan sebesen, ahogy a ló bírta. Bizonyára még mindig odakint van, hiszen nem találta meg a gyereket. Erlend felsóhajtott, nyugtalanul simogatta a takarót.

Hat fia az ágya elé állt.

— Nem óvtalak benneteket kellőképpen, fiaim — mondta az apa. Köhécselt, furcsán és óvatosan. Véres hab csordult ki ajkán. Kristin letörölgette kendőjével. Erlend pihent egy keveset.

— Bocsássatok meg nekem, ha megtehetitek. Soha ne feledjétek, drága fiaim, hogy anyátok, amíg együtt voltunk, éveken át, minden áldott nap értetek küzdött; soha nem volt más összetűzésünk, mint amit az én apai gondatlanságom okozott; de jobban szeret benneteket, mint saját életét.

— Nem feledjük el — felelte Gaute sírva. — Mindannyian a legbátrabb férfinak és a legnagyobb vezérnek tartottunk. Mindig büszkén viseltük, hogy fiaid vagyunk, és ugyanolyan büszkék voltunk rád akkor is, amikor a szerencse kereke fordult.

— Szívedből beszélsz — felelte Erlend; köhécselve, halkan nevetett —, no de ne bántsátok meg anyátokat azzal, hogy hozzám hasonlítsátok. Úgyis sok bánat terhelte, amióta hozzám jött.

— Erlend, Erlend — zokogott Kristin.

A fiúk megcsókolták apjuk kezét és arcát, könnyezve mentek odébb, leültek a fal mellé. Gaute átölelte Munan vállát, magához húzta a gyermeket; az ikrek összefogózva ültek. Erlend ismét Kristin kezéért nyúlt. Hideg volt az érintése; az asszony nyakáig húzta a takarókat, ujjait a dunyha alá rejtette.

— Erlend — mondta sírva —, Isten bocsássa meg, papot kel-lene hívatni.

— Igen — mondta Erlend gyöngén —, valaki vágtsasson fel a Dovréra, hozzátok le Guttorm atyát, a gyóntatómat.

— Erlend, nem fog időben ideérni — rémült meg az asszony.

— De igen — mondta Erlend akaratosan. — Isten akkor is befogad tán. Nem akarom, hogy az utolsó kenetet az a pap adja fel, aki a szóbeszédet terjesztette rólad.

— Erlend, az Isten szerelmére, ne beszélj így.

Ulf Haldorssøn előlépett és a haldokló fölé hajolt:

— Erlend, én föllovagolok a Dovréra.

— Emlékszel, Ulf — szólt Erlend, elhaló hangja elfulladt —, amikor eljöttünk Hestnaesből, te meg én. — Kicsit nevetett. — Megfogadtam, hogy mindig hithű rokonként állok melletted. Is-tenemre, rokon, kettőnk közül gyakorta te tartottad hívebben a rokonságot, nem én, Ulf, barátom. Köszönöm neked, rokon.

Ulf lehajolt és megcsókolta társa véres ajkát:

— Én köszönöm neked, Erlend Nikulaussøn.

Meggyújtott egy gyertyát, a haldokló fekhelyéhez állította és kiment.

Erlend újra lehunyta szemét. Kristin csak ült, nézte a férfi sápadt arcát, néha megsimogatta. Látta, ahogy körüllebegik a halál árnyai.

— Erlend — kérlelte halkan Kristin —, Jézus szerelmére, engedj, hogy idehívassuk Solmund atyát. Isten Isten marad, bármelyik papja hozza is.

— Nem. — A férfi felemelkedett az ágyban, takarói lecsúsztak meztelen, sápadt testéről. Az előbuzogó friss vér újabb vörös foltokat festett a kötésre mellkasán és hasán.

— Bűnös ember vagyok. Isten legyen hozzám kegyelmes az ő jóságában és bocsásson meg nekem, de azt hiszem — visszaesett a párnákra, majdnem érthetetlenül, halkan suttogta: — annyit nem élhetek, olyan öreg és... és olyan buzgó soha nem lehetek, hogy elviselném a fedelem alatt azt, aki téged befeketített.

— Erlend, Erlend, gondolj a lelkedre!

A férfi megrázta fejét. Szemhéja újra lecsukódott.

— Erlend! — Kristin összekulcsolta kezét, kétségbeesetten felkiáltott: — Erlend, hát nem érted: úgy viselkedtél, hogy ennek el kellett hangzania!

Erlend kinyitotta nagy szemeit. Ajka már szederjes volt, de most hajdani ifjú mosolya suhant át beesett arcán:

— Csókolj meg, Kristin — suttogta. Mintha nevetés bujkált volna hangjában. — Túl sok minden történt közöttünk, több a keresztényi életnél, több a házasságnál, semhogy könnyedén megbocsátva hagyhatnánk el egymást, mint keresztény házásokhoz illik.

Kristin újra meg újra próbálta visszaszólongatni, de Erlend lehunyt szemmel feküdt. Ősz haja alatt sápadt volt az arca, mint a frissen felhasogatott fa. Szája széléről vér szivárgott; Kristin letörölte és suttogva kérlelte. Mikor megmozdult, ruhája hidegen és nedvesen tapadt testére — Erlend vére ömlött rá, amikor behozta és lefektette. Közben Erlend mellkasa meg-megemelkedett, úgy tűnt, a lélegzetvétel is fáj neki, de már bizonyosan nem hallott és nem érzett semmit, míg puhán, biztosan átcsúszott a halálba.

Nemsokára újra nyílt az ajtó. Egy diakónus és egy pap kísérték Halvard püspököt, gyertyákkal és ezüstcsengővel. Ulf Haldorsson lépett be utoljára. Erlend fiai és Sigurd úr felálltak, majd térdre borultak az Úr teste előtt. Kristin csak egy pillantást vetett az érkezőkre — kisírt szemeivel szinte alig látott. Aztán visszaborult, ahogy azelőtt feküdt, Erlend holttestére.

Pap Vera Ágnes fordítása